

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Кафедра журналістики та філології

**ПІДГОТОВКА ЖУРНАЛІСТСЬКИХ ФАКТЧЕК-МАТЕРІАЛІВ:
АВТОРСЬКА ДОБІРКА
Writing Journalistic Fact-checks Materials: The Author's Collection**

Кваліфікаційна робота студентки
освітнього ступеня «бакалавр»
спеціальності 061 «Журналістика»,
освітньої програми «Журналістика»,
групи ЖТ-81

Хорошевої Єлизавети Андріївни

Науковий керівник –

Ковальова Тетяна Вікторівна

доцент, кандидат наук із соціальних комунікацій

Суми 2022

Хорошева Є. А. Підготовка журналістських фактчек-матеріалів: авторська добірка [Текст]: робота на здобуття кваліфікаційного ступеня бакалавра; спец.: 061 – журналістика / Є. А. Хорошева; наук. керівник Т. В. Ковальова – Суми: СумДУ, 2022. – с. 37.

Робота присвячена принципам створення авторського медійного продукту у форматі фактчек. Розглянуто специфіку актуальності тематики медіатексту, орієнтацію на цільову аудиторію, сфери поширення журналістських матеріалів. У роботі представлено три авторські вербально-візуальні матеріали в жанрі фактчек.

Ключові слова: інформаційний продукт, фактчек, специфікація.

СЛОВНИК КЛЮЧОВИХ ТЕРМІНІВ

Data journalism	Журналістика даних
Source	Джерело
Evidence base	Доказова база
Official document	Офіційний документ
Executive structure	Виконавча структура
Chart	Діаграма
Visualization	Візуалізація
Journalistic investigation	Журналістське розслідування
Thesis	Теза
Verdict	Вердикт
Argument	Аргумент
Infographics	Інфографіка
Factcheck	Фактчек
Journalistic material	Журналістський матеріал
Misinformation	Дезінформація
Manipulation	Маніпуляція

ЗМІСТ

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА.....	5
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. СПЕЦИФІКАЦІЯ ТВОРЧОГО ДОРОБКУ	7
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	10
II. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОДУКТ	13
ВИСНОВКИ	36

І. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

ВСТУП

Інформаційні технології оточують нас всюди, тому **актуальність** проблеми полягає саме в тому, що дезінформація є чи не найнебезпечнішою зброєю в сучасному світі. Аби протидіяти цьому з'явився фактчек, тобто перевірка фактів.

«Фактчек, як тренд розслідувань, увійшов у вітчизняний медіапростір досить стрімко. У першу чергу, це було пов'язано з хвилею антиукраїнської пропаганди, яка швидкими темпами наповнювала інформаційні потоки фейковими і відверто брехливими повідомленнями. Наші ЗМІ на той час виявились не готові протистояти такій масштабній, спланованій інформаційній війні. Тому без перебільшення можна сказати, що концепт фактчек, який взяли на озброєння професійні журналісти, став у найгостріший період форпостом контрпропагандистської «оборони» [1, с. 5].

Кожен написаний матеріал має містити журналістські стандарти, але буває, що автор або не має змоги дотриматися кожного або нехтує деякими з них. Саме фактчек є жанром, де кожен журналістський стандарт не може існувати без іншого, адже інакше – це вже не фактчек. Жанр не просто викриває брехню, а занурюється на саме «дно» фактів і кожен з них детально розглядає та пояснює.

«Фактчек – це потужний, дієвий інструмент викриття політичних маніпуляцій та фактичних спекуляцій на болючих соціальних темах, яскравий засіб демонстрації реальної компетенції політиків та чиновників, платформа для глибоких розслідувань, підкріплених фактами з відкритих джерел, що практично унеможлиблює звинувачення в заангажованості та суб'єктивності» [1, с. 8].

«В Україні фактчекінг не менш актуальний щонайменше з двох причин – звички багатьох політиків і чиновників видавати бажане за дійсне та постійного

проникнення російських пропагандистських меседжів до українського інформаційного простору» [3].

Фактчекінг може бути пов'язаний майже з будь-якою сферою людського життя, але в першу чергу – з медіа. «Медіа сьогодні – це загрозна зброя, що здатна уразити думку широких мас, вплинути на прийняття рішень людей у виборі лідера країни, спонукати до дій, подекуди агресивних та небезпечних» [2, с. 28]. Саме тому перевірка фактів є основним важелем розвитку сучасної людини.

Дослідженням теми фактчеку займалися такі науковці, журналісти і організації, як Юлія Кияшко із роботою «Фактчекінг як інструмент протидії маніпулятивному впливу електронних ЗМІ», Олександр Гороховський написав посібник «Фактчек як тренд розслідувань: можливості та перспективи», Інститут масової інформації зі статтею «Інструменти фактчекінгу: як професійно відрізнити брехню від правди», Георгій Почепцов і його книга «Фейк. Технології спотворення реальності» та інші.

Мета – створити і представити власний журналістський доробок, що демонструє вміння автора створювати медійний продукт у жанрі фактчеку з урахуванням його специфіки.

Авторський задум – продемонструвати авторські матеріали, створені в межах всеукраїнських конкурсів, як демонстрацію вмінь створювати медійний продукт на різні теми, але в одному жанрі.

Практичне значення напрацювань вбачаємо в можливому використанні дослідження для освітніх цілей у навчанні студентів-журналістів.

Бакалаврська робота складається з пояснювальної записки, списку використаних джерел, інформаційного продукту, висновків. Загальний обсяг роботи – 33 сторінки.

РОЗДІЛ 1

СПЕЦИФІКАЦІЯ ТВОРЧОГО ДОРОБКУ

Для кваліфікаційної роботи нами було створено 3 матеріали в жанрі фактчеку, але в різних його піджанрах.

Матеріал «Спортивна Сумщина» створений у жанрі фактчеку з використанням методу журналістики даних. Було застосовано кілька Інтернет-ресурсів, що дозволили автору графічно зобразити кожну підтему матеріалу. Мета – перевірити різні аспекти спорту в місті Суми та Сумській області. Джерела фактів такі онлайн-ресурси, як YOUCONTROL, Dozorro, Prozorro, Єдиний веб-портал використання публічних коштів – Spending, opendatabot, open budget; сайти: Міністерства молоді та спорту України, Національного олімпійського комітету України, управління молоді та спорту Сумської ОДА. Цільова аудиторія – читачі віком від 21 до 60 років. Ідея – порівняти різні аспекти спорту за останні три-чотири роки в місті Суми та Сумській області. Тематика матеріалу: використання спортивних коштів, присвоєння звань МСУ, видатки на спорт в Україні та зокрема на Сумщині, досягнення спортсменів, кількість спортивних федерацій, організації, що опікуються сумськими спортсменами. Інформаційний привід – пандемія коронавірусу, яка колихнула спортивний світ. Сфера застосування – використання матеріалу на заняттях із розслідувальних жанрів на кафедрі журналістики, на тренінгах із фактчеку та журналістики даних. Текст може також бути приводом для подальших розслідувань на тему саме коштів, що виділяються на спорт і спортивну інфраструктуру. Це може слугувати для написання більш масштабних текстів, які можуть бути опубліковані в Інтернет-виданнях.

Матеріал «ТВО голови Сумської ОДА Ірина Купрейчик сказала неправду щодо ремонту доріг» написаний у жанрі фактчеку, а саме в його піджанрі фактчек супер-бліц. Матеріал містить відповідну кількість слів – 568. Кожна теза в заяві

потребує дослідження, яке було здійснено на основі лише кількох документів. Має як докази та аргументи, так і вердикти щодо кожної наведеної тези. Текст супроводжують відповідні зображення. Джерелами фактів були такі сайти, як Служба автомобільних доріг у Сумській області, Кабінет Міністрів України, Укравтодор, Сумська ОДА, портал «CoST» – Прозора інфраструктура. Інформаційний привід – інспектування ремонту доріг у Лебединському районі. Мета – перевірити правдивість слів ТВО голови Сумської ОДА Ірини Купрейчик щодо ремонту доріг. Цільова аудиторія – читачі віком від 25 до 60 років. Тематика матеріалу: наведення реалізованих проектів, поточні ремонти доріг, видатки та використання коштів. Ідея – довести, що ТВО голови Сумської ОДА Ірина Купрейчик брехала та маніпулювала у своїх заявах щодо ремонту доріг. Сфера застосування – використання матеріалу на заняттях із розслідувальних жанрів на кафедрі журналістики, на тренінгах із фактчеку та протидії дезінформації. Текст може також бути приводом для подальших розслідувань на цю тему. Це може слугувати для написання більш масштабних текстів, які можуть бути опубліковані в Інтернет-виданнях. До того ж цей текст або його подальші розширені версії можуть послугувати для притягнення до відповідальності ТВО голови Сумської ОДА Ірини Купрейчик.

Матеріал «Фінансування мосту-довгобуду в Запоріжжі» написаний у жанрі фактчек, а саме в його піджанрі фактчек-аналітика. Текст містить 905 слів, що відповідає нормам наведеного піджанру. Супроводжується відповідними світлинами, авторською інфографікою та скріншотами. Досліджується кілька суміжних тез, що потребують широкої доказової бази. Розкрита суть питання, наведені докази та аргументи, винесені вердикти. Мета – перевірити як проходить будівництво мосту в Запоріжжі. Джерела фактів: проектна документація, Prozorro, Урядовий портал, Служба автомобільних доріг у Запорізькій області, Кабінет Міністрів України, договір про будівництво, Запорізька ОДА, Єдиному веб-порталі використання публічних коштів –

Spending, Запорізька міська рада, RING, opendatabot. Цільова аудиторія – читачі віком від 21 до 60 років. Ідея – навести читачу докази того, що й досі будівництво відбувається не за правилами та з маніпулюванням виділених коштів. Тематика: заява Президента України, проектна документація, фінансова складова, звітність щодо готовності мосту, аналіз новин САД у Запорізькій області, відсутність поточної повної звітності. Сфера застосування – використання матеріалу на заняттях із розслідувальних жанрів на кафедрі журналістики, на тренінгах із фактчеку та протидії дезінформації. Текст може також бути приводом для подальших розслідувань на суміжні теми. Це може слугувати для написання більш масштабних текстів, які можуть бути опубліковані в Інтернет-виданнях. Більш детальне розслідування дозволить зрозуміти підсумкові витрати коштів, остаточного розпорядника, що дозволить притягнути до відповідальності кожного, хто був залучений до махінацій з фінансами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гороховський О. Фактчек як тренд розслідувань : можливості та перспективи : практич. посіб. Вид. 2-г. Чеська Республіка : АМО, 2018. 143 с. URL : https://www.checkregion-ua.info/wp-content/uploads/2019/04/amocz_factcheck_ua_v2_2018.pdf.
2. Кияшко Ю. П. Фактчекінг як інструмент протидії маніпулятивному впливу електронних ЗМІ. *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика*. Львів : м. Ірпінь, 2019. № 45. С. 28–35. URL : <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/journalism/article/viewFile/9976/9971>.
3. Ейсмунт В. Інструменти фактчекінгу : як професійно відрізнити брехню від правди. Інститут масової інформації : веб-сайт. URL : <https://imi.org.ua/articles/instrumenti-faktchekingu-yak-profesiyno-vidriznyati-brehnyu-vid-pravdi-i407>.
4. Жадька В. О. Гібридна війна і журналістика. Проблеми інформаційної безпеки : навч. посіб. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова. 2018, 356 с. URL : <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/22256/4/Poltavets%20126-141.pdf>.
5. Григораш Д. С. Журналістика у термінах і виразах. Львів : Вища школа, 1974. 293 с.
6. «Звідки ви це знаєте?» : якими інструментами фактчекінгу треба володіти професійним журналістам. НСЖУ : веб-сайт. URL : <http://nsju.org/navchannya/zvidky-vy-cze-znayete-yakumu-instrumentamy-faktchekingu-treba-volodity-profesijnym-zhurnalistam/>.
7. Онлайн-видання VoxUkraine: проект VoxCheck. Вокс Україна : веб-сайт. URL : <https://voxukraine.org/voxcheck/>.

8. Онлайн медіа та соціальні мережі перехопили лідерство у телебачення за популярністю в Україні. Internews in Ukraine : веб-сайт. URL : <https://internews.in.ua/uk/news/onlajn-media-ta-sotsialni-merezhi-perehopyly-liderstvo-u-telebachennya-za-populyarnistyuv-ukrajini-nove-oprytuvannya-usaid-internews-schodo-spozhyvannya-zmi/>.
9. Здоровега В. Й. Теорія і методика журналістської творчості : підручн., Вид. 2-г, перероблене і доповнене. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2004. 268 с.
10. Голуб О. Медіакомпас : Путівник професійного журналіста : практ. посіб. Київ : Інститут масової інформації, 2016. 184 с. URL : <https://imi.org.ua/wp-content/uploads/2017/06/Mediakompas.pdf>.
11. Владимиров В. М. Історія української журналістики (1917-1991) : навч. посіб. Київ, МАУП, 2007. 172 с.
12. Barr T. The changing face of Australia's media and communications. Allen & Unwin, 2000. 280 p.
13. Коваленко І. П. Журналістика як соціальний інститут. Вісник ХДАК. 2016. Вип. 49. С. 149–162. URL : <http://v-khsac.in.ua/article/view/104635/99735>.
14. Михайлин І. Л. Основи журналістики : підруч. Київ : ЦУЛ, 2011, 496 с. URL : http://shron1.chtyvo.org.ua/Mykhailyn_Ihor/Osnovy_zhurnlistyky.pdf.
15. Владимиров В. М. Вступ до спеціальності «Журналістика» : навч. посіб. Київ: МАУП, 2007. 166 с.
16. Шевченко В. Фактчекінг і верифікація у журналістській роботі. Образ. Київ, 2018. № 1 (27). С. 140-153. URL : file:///C:/Users/%D0%9B%D0%B8%D0%B7%D0%B0/Downloads/obraz_2018_1_16.pdf.

- 17.Кубко В. П. Фактчекінг у розслідувальній журналістиці. International scientific and practical conference. Одеса, 2020. С. 80-83. URL : file:///C:/Users/%D0%9B%D0%B8%D0%B7%D0%B0/Downloads/77-Chapter%20Manuscript-4035-1-10-20201204.pdf.
- 18.Ярощук О. Фактчекінг – данина моді чи запобіжник брехні? ZMINA : веб-сайт, 2019. URL : <https://zmina.info/articles/faktcheking-cze-danyana-modi-chy-bazovyj-standart/>.
- 19.Jenkins H. Convergence Culture: Where Old and New Media Collide. NYU Press : 2008. 368 p.
- 20.Вірна Н. Чому розслідувальним ЗМІ в Україні потрібен фактчекінг і з чим його їдять. Інститут масової інформації : веб-сайт. URL : <https://imi.org.ua/articles/chomu-rozsliduvalnim-zmi-v-ukrajini-potriben-faktcheking-i-z-tsim-yogo-jidyat-i854>.
- 21.Корнієнко О. М. Фактчекінг у роботі журналіста: кваліфікаційна робота магістра спеціальності 061 «Журналістика». Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 80 с.
- 22.Лебідь А., Дегтярьов С. Фактчекінг як засіб підвищення медіаграмотності студентської молоді. Освітні інновації : філософія, психологія педагогіка. Суми, 2020. Том 1. С. 164–167.
- 23.«Використання даних у боротьбі проти маніпуляцій та дезінформації». checkregion-ua.info : веб-сайт. URL : <https://www.checkregion-ua.info/>
- 24.Danesi M. Dictionary of media and communications. Pentagon Press : 2009. 349 p.

II. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОДУКТ

Спортивна Сумщина

Міністерство молоді та спорту повідомило, що цього року їхній бюджет становить рекордну суму – 7,7 млрд гривень. Отже, видатки на розвиток вітчизняного спорту, молодіжної політики та політики з національно-патріотичного виховання зросли у 2,7 рази проти показників минулого року. Якщо з державним бюджетом все зрозуміло, що ж із обласним? У 2021 обсяги фінансування коливаються від 11 до 235 млн гривень в залежності від регіону. Проаналізувавши річний бюджет кожної області за допомогою open budget, вдалося визначити, скільки грошей виділили лише на спортивну діяльність та інфраструктуру. Без урахування молодіжної політики.

Порівнявши кількість населення і видатки, в період з 2018 по 2021 роки, можна визначити суму гривень на одну людину в кожній області відповідно до

кожного року. Також, зібравши все воедино, можна розрахувати середню суму гривень на людину за всі 4 роки, і це - 48 гривень на особу.

Видатки на фізичне виховання та кількість населення в кожній області станом на 2021 рік

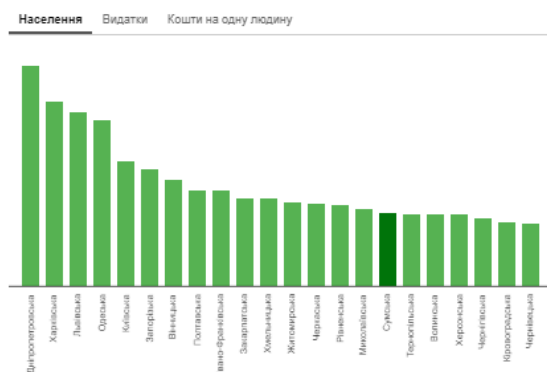

Chart: Yelyzaveta Khorosheva • [Get the data](#) • Created with [Datawrapper](#)

Видатки на фізичне виховання та кількість населення в кожній області станом на 2020 рік

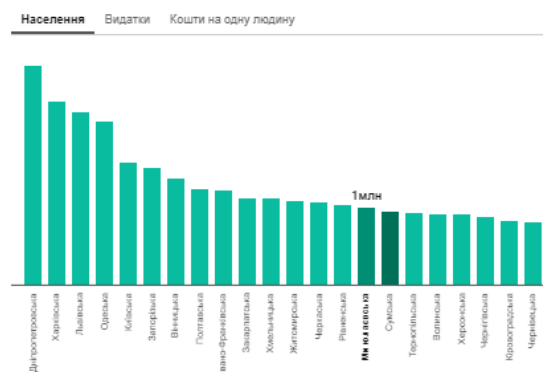

Chart: Yelyzaveta Khorosheva • [Get the data](#) • Created with [Datawrapper](#)

Видатки на фізичне виховання та кількість населення в кожній області станом на 2019 рік

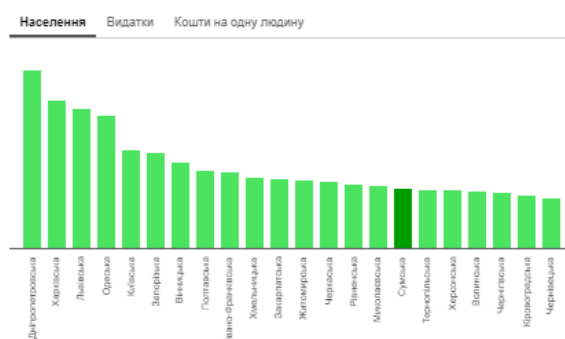

Chart: Yelyzaveta Khorosheva • [Get the data](#) • Created with [Datawrapper](#)

Видатки на фізичне виховання та кількість населення в кожній області станом на 2018 рік

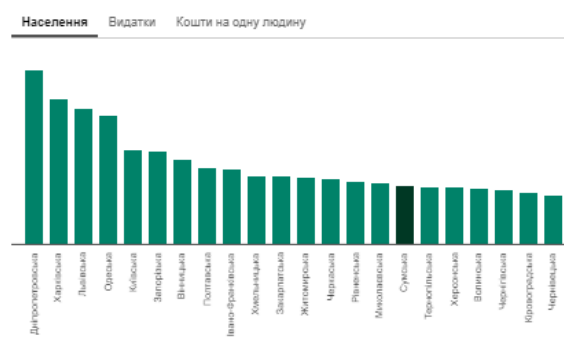

Chart: Yelyzaveta Khorosheva • [Get the data](#) • Created with [Datawrapper](#)

Зокрема Сумська область у 2021 виділила найбільшу суму на розвиток спорту за останні 4 роки.

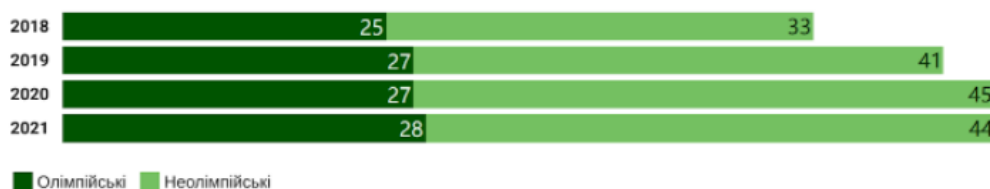
Видатки Сумської області на фізичне виховання за 4 роки

Chart: Yelyzaveta Khorosheva • [Get the data](#) • Created with [Datawrapper](#)

Окрім зросту видатків на фізичне виховання збільшилася і кількість федерацій з олімпійських і неолімпійських видів спорту. Перших тепер більше в 1,1 рази, а других – в 1,3 за останні 4 роки.

Кількість олімпійських і неолімпійських федерацій за 4 роки

Але збільшення видатків і кількості федерацій не зрівняється з наполегливістю сумських спортсменів. Проаналізувавши документи національних збірних України з літніх і зимових олімпійських видів спорту, вдалося визначити, що деякі збірні кожного року поповнюють свої команди сумчанами. Окрім основного складу враховані кандидати в збірні та резерв.

Відсоток сумських спортсменів у збірних за 4 роки

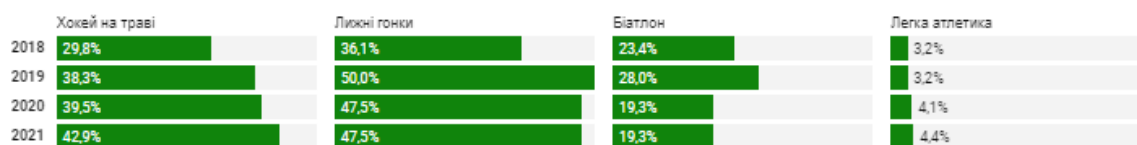
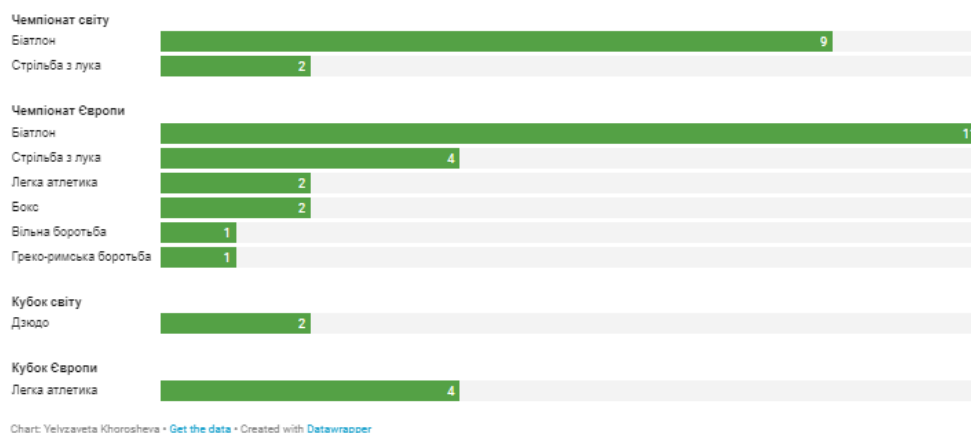

Chart: Yelyzaveta Khorosheva • [Get the data](#) • Created with [Datawrapper](#)

Сумські спортсмени, що є у складі цих збірних, показали гідні результати на міжнародних змаганнях минулого року попри те, що більшість було скасовано через пандемію коронавірусу. За викладеними списками спортсменів України з олімпійських видів спорту, які посіли 1-6 місця на офіційних міжнародних змаганнях у 2020 році Валентина і Віта Семеренки здобули призові місця на чемпіонатах світу і Європи. А хокейний клуб «Сумчанка» посів п'яте місце на чемпіонаті Європи. Для порівняння у 2019 році 1-6 місця на міжнародних турнірах сумчани взяли у майже 9,5 разів більше ніж минулого. У графіку

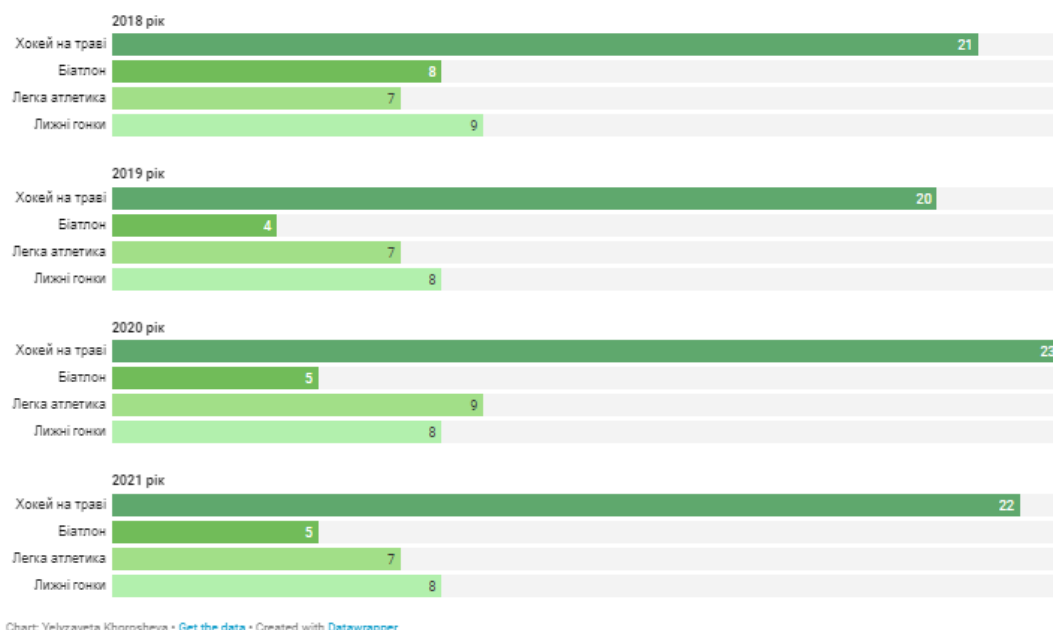
враховані всі вікові категорії, а саме дорослих, молодь та юніорів, юнаків і дівчат. А також олімпійські та неолімпійські номери програми.

Кількість здобутих 1-6 місць на міжнародних турнірах у 2019 році

За всіма даними вище можна зробити висновок, що попит на сумських спортсменів є і здобутки в них також є. Зі свого боку Міністерство молоді та спорту присвоює сумчанам звання «Майстер спорту України» за певні досягнення. У збірних з хокею на траві, біатлону, легкої атлетики та лижних гонок ситуація з МСУ, в період з 2018 по 2021 роки, стабільна.

Кількість сумських МСУ в цих збірних за 4 роки

Розібравшись з окремими збірними постає питання про загальну кількість МСУ з Сумської області. Проаналізувавши всі накази Мінмолодьспорту про присвоєння спортивного звання "Майстер спорту України", в період з 2018 по 2020 роки, можна зробити висновок, що сумських МСУ, з олімпійських видів спорту, за 3 роки стало в 1,2 рази більше.

Присвоєння звання МСУ сумським спортсменам за 3 роки

Chart: Yelyzaveta Khorosheva • [Get the data](#) • Created with [Datawrapper](#)

Для більш повної картини ми порівняли Сумщину з чотирма іншими областями. Отже, сумчани на другому місці за видатками на фізичне виховання і на третьому за кількістю присвоєних МСУ в 2020 році.

Видатки і присвоєння МСУ в областях у 2020 році

Область	Видатки	Присвоєно МСУ
Харківська	215 254 083	34
Сумська	101 486 826	25
Дніпропетровська	95 642 500	46
Чернігівська	51 266 845	8
Волинська	14 323 200	14

Table: Yelyzaveta Khorosheva • [Get the data](#) • Created with [Datawrapper](#)

Спортсменами з будь-яким званням має хтось опікуватися. На сайті НОК України представлені фізкультурно-спортивні товариства, що і допомагають сумським спортсменам.

Тищенко В.В.	1997	МСУ	Динамо
Фадєєва А.О.	1997	МСУМК	Динамо
Фадєєва Ю.О.	1995	МСУ	Динамо
Шалігіна А.М.	1998	МСУ	Динамо
Шевченко Ю.В.	1995	МСУ	Динамо
Шокаленко К.В.	1994	МСУ	Динамо
Хилько М.Д.	1984	МСУМК	Динамо

Наприклад, хокеїстами на траві переважно опікується ФСТ «Динамо», а саме сімдесят двома спортсменами з 85.

Кількість спортсменів, що співпрацюють з певними ФСТ у 2021 році

Дані збірної з хокею на траві не ввійшли до вибірки через те, що більшість допомагає ФСТ 'Динамо'
 Chart: Yelyzaveta Khorosheva • [Get the data](#) • Created with [Datawrapper](#)

Ці організації допомагають спортсменам з тренуваннями, інвентарем, змаганнями. Скориставшись сторінкою управління молоді та спорту Сумської ОДА на open budget визначаємо, що воно є головним розпорядником для більшості вищезазначених організацій.

Наприклад, в особистому кабінеті сумської обласної організації фізкультурно-спортивного товариства «Спартак» на spending.gov.ua у розділі «Звіти» можна знайти документи про надходження та використання коштів загального фонду за I квартал 2021 року від органу з питань молоді та спорту. Зокрема за кодами:

Показники	КЕКВ та/або ККК	Код рядка	Затверджено на звітний рік
1	2	3	4
Видатки та надання кредитів - усього	X	010	210 273
ПОТОЧНІ ВИДАТКИ	2000	020	210 273

5051

Фінансова підтримка регіональних всеукраїнських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості для проведення навчально-тренувальної та спортивної роботи.

Показники	КЕКВ та/або ККК	Код рядка	Затверджено на звітний рік
1	2	3	4
Видатки та надання кредитів - усього	X	010	501 005
ПОТОЧНІ ВИДАТКИ	2000	020	501 005

5053

Фінансова підтримка на утримання місцевих осередків (рад) всеукраїнських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості.

Щодо організацій «Колос» АПК України, ФСТ «Динамо» та «Україна», то не було виявлено жодної інформації про надходження їм коштів від управління молоді та спорту Сумської ОДА на 2021 рік.

Україна – спортивна країна. В цьому їй впевнено допомагає Сумщина, адже за проведеним дослідженням можна впевнено сказати, що Сумська область дійсно фізично вихована. Кількість видатків і федерацій зростає кожного року. Національні збірні активно поповнюють свої лави сумчанами. Спортсмени показують гарні результати на міжнародних змаганнях за що і отримують почесні звання. Сумська область, за всіма наведеними даними, є однією з лідерів у всеукраїнській спортивній таблиці.

ТВО голови Сумської ОДА Ірина Купрейчик сказала на правду щодо ремонту доріг

Заява та її обставини

Під час інспектування ходу ремонтних робіт доріг в Лебединському районі тимчасово виконуюча обов'язки голови Сумської обласної державної адміністрації Ірина Купрейчик зробила заяву щодо стану ремонт доріг області:

«Фактично на ремонт територіальних доріг більше двох років не виділялися кошти. Але за останні два місяці було зроблено ямковий ремонт на автодорогах «Суми – Лебедин» та «Штепівка – Лебедин – Охтирка» за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів».

Докази і аргументи

Перший факт: «Фактично на ремонт територіальних доріг більше двох років не виділялися кошти».

Вердикт: Брехня

Аргументи:

На відкритому порталі «CoST» – Прозора інфраструктура вказано, що Служба автомобільних доріг (САД) у Сумській області замовляли поточний ремонт доріг протягом двох років, у 2017-2018 роках. На скріншоті нижче можна ознайомитися із окремими проектами, реалізованими у 2018 році.

№	№ замовника	Назва проекту	Вид робіт	Значення дороги	Рік	Загальна вартість
1284	САД у Сумській обл.	Поточний дрібний ремонт мосту на км 2+000 автомобільної дороги загального користування місцевого значення С191613 Білка-Олександрівка	Поточний дрібний ремонт	місцевого значення	2018	114 208,80
1281	САД у Сумській обл.	Поточний дрібний ремонт мосту на км 5+600 автомобільної дороги загального користування місцевого значення С191220 Рев'яківка-Мачулище-Вошчине - /Т-19-21/	Поточний дрібний ремонт	місцевого значення	2018	107 685,60
1277	САД у Сумській обл.	ГЕН Г.1-2018-182:2011 Поточний дрібний ремонт мосту на км 5+600 автомобільної дороги загального користування місцевого значення С 191220 Рев'яківка-Мачулище-Вошчине - /Т-19-21/ (46233142-6 - Ремонт доріг)	Поточний дрібний ремонт	місцевого значення	2018	107 685,60
1271	САД у Сумській обл.	ГЕН Г.1-2018-182:2011- Поточний дрібний ремонт мосту на км 5+100 автомобільної дороги загального користування місцевого значення О 191606 Вишневе-Білка-/Ромки-Липова Долина-Лебедин-Тростянець-Мезенівка (46233142-6 - Ремонт доріг)	Поточний дрібний ремонт	місцевого значення	2018	107 678,40
1267	САД у Сумській обл.	Поточний дрібний ремонт мосту на км 5+100 автомобільної дороги загального користування місцевого значення О191606 Вишневе-Білка - /Ромки-Липова Долина-Лебедин-Тростянець-Мезенівка/.	Поточний дрібний ремонт	місцевого значення	2018	84 000,00
1253	САД у Сумській обл.	Поточний дрібний ремонт мосту на км 0+800 автомобільної дороги загального користування місцевого значення С191201 Волокитине-Щербинівка	Поточний дрібний ремонт	місцевого значення	2018	82 080,00
1276	САД у Сумській обл.	ГЕН Г.1-2018-182:2011 Поточний дрібний ремонт мосту на км 0+800 автомобільної дороги загального користування місцевого значення С 191201 Волокитине-Щербинівка (46233142-6 - Ремонт доріг)	Поточний дрібний ремонт	місцевого значення	2018	82 080,00
1285	САД у Сумській обл.	ГЕН Г.1-2018-182:2011- Поточний дрібний ремонт мосту на км 5+300 автомобільної дороги загального користування місцевого значення О191606 Вишневе-Білка-/Ромки-Липова Долина-Лебедин-Тростянець-Мезенівка (46233142-6 - Ремонт доріг)	Поточний дрібний ремонт	місцевого значення	2018	77 052,00

Другий факт: «Але за останні два місяці було зроблено ямковий ремонт на автодорогах «Суми – Лебедин» та «Штепівка – Лебедин – Охтирка»...»

Вердикт: Брехня

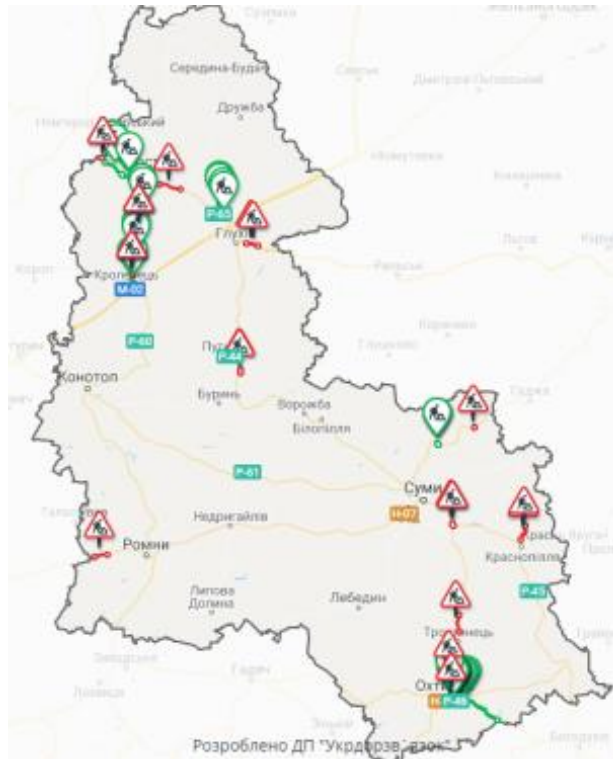
Аргумент 1:

Згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України (скріншоти нижче) про перелік об'єктів будівництва, реконструкції, капітального та поточного середнього ремонту автомобільних доріг загального користування державного значення у 2019 році в Сумській області дійсно проводилися роботи, але за маршрутами Суми – Полтава, Суми – Юнаківка, КПП «Миколаївка» – КПП «Катеринівка», Київ – Суми – Юнаківка. Але ці маршрути не співпадають зі згаданими Іриною Купрейчик.

Сумська область		Разом за підрозділом "Об'єкти будівництва та реконструкції автомобільних доріг"	
Об'єкти будівництва та реконструкції автомобільних доріг		60 000	
Реконструкція мостового переходу на автомобільній дорозі Н-12 Суми - Полтава км 70 + 838	60 000	Об'єкти капітального ремонту автомобільних доріг	
Разом за підрозділом "Об'єкти будівництва та реконструкції автомобільних доріг"		130 000	
Об'єкти капітального ремонту автомобільних доріг		2 500	
Н-07 Київ - Суми - Юнаківка (на м. Курськ) на ділянці км 208 + 341 - км 213 + 260	130 000	Разом за підрозділом "Об'єкти капітального ремонту автомобільних доріг"	
Проектно-випробувальні роботи майбутніх років	2 500	132 500	
Об'єкти поточного середнього ремонту автомобільних доріг		Об'єкти поточного середнього ремонту автомобільних доріг	
Разом за підрозділом "Об'єкти капітального ремонту автомобільних доріг"		110 000	
Об'єкти поточного середнього ремонту автомобільних доріг		8,2	
Р-65 контрольно-пропускний пункт "Миколаївка" - Семенівка - Новгород-Сіверський - Глухів - контрольно-пропускний пункт "Катеринівка" (окремі ділянки)	110 000	8,2	
Разом за підрозділом "Об'єкти поточного середнього ремонту автомобільних доріг"		110 000	
Усього за розділом "Сумська область"		302 500	

Аргумент 2:

На офіційному сайті Укравтодору можемо відкрити карту України і, перейшовши на Сумську область, побачити, що за 2018-2019 роки ні червоним, ні зеленим кольором маршрути, зазначені у тезі, не виділені. (Червоні ділянки – ті, на яких проводиться ремонт, зелені – ті, де ремонт завершено).

Аргумент 3:

Згідно з розпорядженням голови Сумської обласної державної адміністрації Про затвердження напрямів використання коштів субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на фінансове забезпечення будівництва, реконструкції, ремонту і утримання автомобільних доріг загального користування місцевого значення, вулиць і доріг комунальної власності у населених пунктах у 2019 році та Переліку об'єктів будівництва, реконструкції, ремонту і утримання автомобільних доріг загального користування місцевого значення, вулиць і доріг комунальної власності у

населених пунктах у 2019 році маршрутів «Суми-Лебедин» та «Штепівка Лебедин-Охтирка» не виявлено.

Чиновниця вказала, що відремонтовані ділянки дороги знаходяться у Лебединському районі, але на 2019 рік у цьому районі відповідно до згаданого документа заплановано ремонт інших відрізків (підтвердження на скріншоті).

О190707 Кролевешь - Доброутое - Терехове, на ділянці км 3+300 - км 3+700 (окремими ділянками)	1500	0,2	0	0
О190702 Дубовичі - Воргол, на ділянці км 0+000 - км 13+000 (окремими ділянками)	4000	0,6	0	0
Разом	13500	1,9	0	0
Лебединський район				
О190809 /Т-19-13/ - Пристайлове - Кам'яне - Боровенька, на ділянці км 1+500 - км 2+500 (окремими ділянками)	4200	0,6	0	0
О190808 /Т-19-06/ - Грунь - Катеринівка - /Т-19-26/, на ділянці км 3+000 - км 4+000 (окремими ділянками)	5000	0,7	0	0
Разом	9200	1,3	0	0

Третій факт: «...за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів.»

Вердикт: брехня

Аргумент:

Державні кошти не виділялись на автодорогу «Суми-Лебедин» та «Штепівка-Лебедин-Охтирка» згідно з документами, що ми навели вище. Але заплановані роботи з ліквідації аварійної ямковості на дорогах загального користування державного значення «Суми-Лебедин» станом на 07-12.08.2019 р. , показують інакше. Тобто, кошти не виділялися, але роботи проводилися, як пише сайт Служби автомобільних доріг Сумської області.

Щодо іншого маршруту, згаданого в тезі Ірини Купречкик – «Штепівка – Лебедин – Охтирка», про його ремонт не йдеться ні в повідомленнях Служби

автомобільних доріг Сумської області, ні в Розпорядженні Кабінету Міністрів, ні в даних порталу «CoST» – Прозора інфраструктура, ні на карті стану ремонту доріг від Укравтодору. Відповідно, ми не маємо підстав говорити, що цей відрізок взагалі був відремонтований, хоч за державні кошти, хоч за кошти місцевих бюджетів.

Загальний вердикт:

Кошти протягом двох років на ремонт доріг виділялися, на жодному офіційному сайті ми не знайшли інформації про ремонт на маршруті «Штепівка-Лебедин-Охтирка», але на одному сайті йдеться про ремонт дороги «Суми-Лебедин». Але загалом дані є не повними, ми не маємо підстав робити висновки про повну правдивість висловлювань т.в.о. голови Сумської ОДА. Згідно з дослідженими даними, кошти на ремонт доріг виділялися як з державного бюджету, так і з міського, але не на ті відрізки шляху, які зазначені в тезі Ірини Купрейчик, отже, загальний вердикт перевірим твердженням – брехня.

Фінансування мосту-довгобуду в Запоріжжі

У 2004 році розпочалося будівництво мосту через річку Дніпро у Запоріжжі. На цей міст чекали всі мешканці міста, адже він мав з'єднувати два протилежні райони. Але незабаром виникли проблеми із замовником, генеральним підрядником та з краном «Захарій», який був пошкоджений. Так міст і простояв 15 років.

У 2019 році в уряді почали обговорювати завершення будівництва. А 21.02.2020 року вже був проведений тендер, в якому перемогла турецька компанія «ONUR TAANHUT TASIMACILIK İNSAAT TİCARET VE SANAYİ ANONİM ŞİRKETİ(ОНУР ТААХХУТ ТАШИМАДЖИЛИК ІНШААТ ТІДЖАРЕТ ВЕ САНАЇ АНОНІМ ШІРКЕТІ)». Як зазначав Президент України Володимир Зеленський: «Запорізький міст – це символ корупції». А ще, під час робочого візиту до Запоріжжя, перевіряючи процес будівництва, він наголосив:

Перший факт: «Що стосується нашого з Вами флагмана, міст у Запоріжжі – великий міст. Дуже кошторисний, дуже важливий, пріоритетний. Символ, мені здається, для Запоріжжя і символ для людей, і для влади. Показати дійсно

результат. Оцей міст, як ми і говорили, ми почнемо будувати згідно з планами команди. З моменту підписання контракту знадобиться два роки»

Вердикт: неправда

Докази та аргументи: Наведений факт Володимиром Зеленським абсолютно не збігається з проектною документацією, де чітко зазначено, що термін будівництва мостів у Запоріжжі складає чотири роки.

- 2. Строки виконання робіт.**
- 2.1. Строк виконання робіт: з «03» 03.2010 року до «03» 03.2014 року.
- 2.2. Початок та закінчення етапів виконання робіт визначається Календарним графіком виконання робіт, який є невід'ємною частиною Договору (Додаток 4).
- 2.3. Датою закінчення робіт по об'єкту вважається день введення об'єкту в експлуатацію та видача Сертифікату про готовність об'єкта до експлуатації.
- 2.4. Строк виконання зобов'язань щодо виконання робіт може продовжуватись у разі виникнення документально підтверджених об'єктивних обставин, що спричинили таке продовження, у тому числі непереборної сили, затримки фінансування витрат Замовника за умови, що такі зміни не призведуть до збільшення суми, визначеної у Договорі.
- 2.5. Замовник може приймати рішення про уповільнення темпів виконання робіт, їх зупинення або прискорення з внесенням відповідних змін у Договір.

Підтвердження інформації знаходимо через системну реформу тендерного процесу в електронних публічних закупівлях в Україні – Prozorro, у викладеному документі.

Другий факт: На офіційному сайті Урядового порталу розміщений матеріал, де зазначено, що на будівництво запорізького мосту, який буде з'єднувати Правий і Лівий береги, виділено 2,76 млрд грн.

Вердикт: маніпуляція

Докази та аргументи: Не було знайдено жодного документа про наявність цих грошей і передання їх САД у Запорізькій області, Запорізькій ОДА, Запорізькій міській раді чи компанії генерального підрядника.

Третій факт: Відповідно до договору про будівництво зазначено, що на підставі Постанови Кабінету Міністрів України від 29.01.2020 №36 «Деякі питання дорожнього господарства» виділено 9,2 млн грн.

План фінансування робіт

Період фінансування		Обсяг фінансування, грн.
1	2	3
1.	Сума в договорі	11 918 690 000,00
2.	2020 рік:	
	На підставі Постанови Кабінету Міністрів України від 29.01.2020 №36 «Деякі питання дорожнього господарства» та виконання робіт будівництва, реконструкції, капітального та поточного середнього ремонтів автомобільних доріг загального користування державного значення у 2020 році за Скороченого плану фінансування дорожнього господарства в 2020 році за бюджетною програмою 3111030 «Розвиток мережі та утримання автомобільних доріг загального користування державного значення, затвердженого 06.02.2020, по Східній автомобільних доріг у Запорізькій області»	9 200 000,00
	Інші джерела фінансування	11 909 490 000,00

Вердикт: неправда

Докази та аргументи: На офіційному сайті Урядового порталу знаходимо Постанову №36 від 29.01.2020 – «Деякі питання дорожнього господарства» – і бачимо, що на будівництво автотранспортної магістралі через р. Дніпро в м. Запоріжжі (автомобільна дорога загального користування державного значення Н-08 Бориспіль - Дніпро - Запоріжжя (через м. Кременчук) - Маріуполь «Під'їзд до о. Хортиця (автотранспортна магістраль через р. Дніпро у м. Запоріжжі)», виділено всього 16 700 грн.

Запорізька область

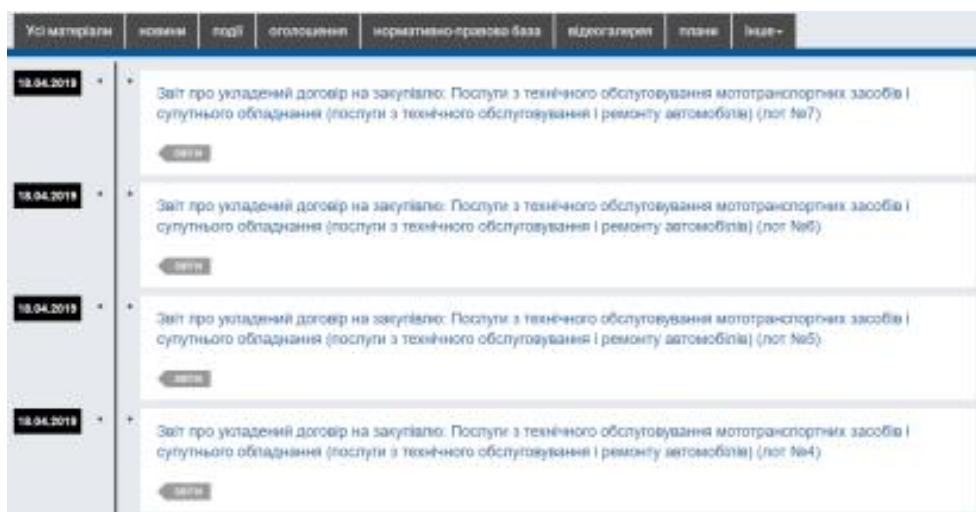
Об'єкти будівництва та реконструкції автомобільних доріг

Будівництво автотранспортної магістралі через р. Дніпро в м. Запоріжжі (автомобільна дорога загального користування державного значення Н-08 Бориспіль - Дніпро - Запоріжжя (через м. Кременчук) - Маріуполь "Під'їзд до о. Хортиця (автотранспортна магістраль через р. Дніпро у м. Запоріжжі)"	10 000
Проектно-вишукувальні роботи майбутніх років	6 700
Разом за підрозділом "Об'єкти будівництва та реконструкції автомобільних доріг"	16 700

Четвертий факт: На офіційному сайті Запорізької ОДА сказано, що готовність автотранспортної магістралі складає 40%. (Звіт Віталія Боговіна за жовтень 2020)

Вердикт: маніпуляція

Докази та аргументи: По-перше, не маємо ніякої звітності САД у Запорізькій області щодо фінансування об'єкту будівництва, планів, протоколів, актів виконаних робіт.

По-друге, згідно з договором про будівництво другий пусковий комплекс, тобто споруда №17, мав бути завершений ще у серпні 2020 року.

Календарний графік
на виконання робіт з будівництва автотранспортної магістралі через р. Дніпро в м. Запоріжжі (автомобільна дорога Н-08 Бориспіль – Дніпро – Запоріжжя (через м. Кременчук) – Маріуполь «Під'їзд до о. Хортиця (автотранспортна магістраль через р. Дніпро у м. Запоріжжі). І черга будівництва

№ з/п	Найменування видів робіт згідно з проектом організації будівництва	Термін виконання робіт
1	2	3
1.	Підготовчий період	Березень 2020р. – Червень 2020р.
2.	Другий пусковий комплекс (Споруда №17)	Травень 2020р. – Серпень 2020р.
3.	Третій пусковий комплекс (Транспортні розв'язки)	Червень 2020р. – Лютий 2020р.
4.	Четвертий пусковий комплекс (Споруда №1,2,3а,4а,5а)	Травень 2020р. – Серпень 2021р.
5.	П'ятий пусковий комплекс (Споруда №6а,7,9а,10а,11,13,14)	Травень 2020р. – Грудень 2021р.
6.	Шостий пусковий комплекс (Споруда №3а,4а,5а,6а,8,9а,10а,12,15,16,18,19,20,21, Пішохідні шляхопроводи ПМ1, ПМ2, ПМ3, Транспортні розв'язки)	Листопад 2020р. – Лютий 2024р.

Але 27.11.2020 знаходимо на офіційному сайті САД у Запорізькій області новину, де читаємо, що будівництво споруди №17 все ще продовжується.

НА З'ЇЗДІ З МОСТУ ПРЕОБРАЖЕНСЬКОГО МОСТОБУДІВНИКИ ПОСТЕЛИЛИ НОВИЙ АСФАЛЬТ

новини будівництво доріг ремонт доріг

У Запоріжжі мостобудівники продовжують працювати одразу на декількох об'єктах.

З'їзд з мосту Преображенського в бік Прибережної магістралі — це споруда № 17 автотранспортної магістралі через річку Дніпро, будівництво якої було відновлено завдяки програмі президента "Велике будівництво".

Нещодавно працівники ONUR реконструювали цю споруду. На початку листопада проїжджу частину споруди-з'їзду обробили гідроізоляційним шаром, що потрібен для збереження бетонних, залізобетонних та металевих конструкцій.

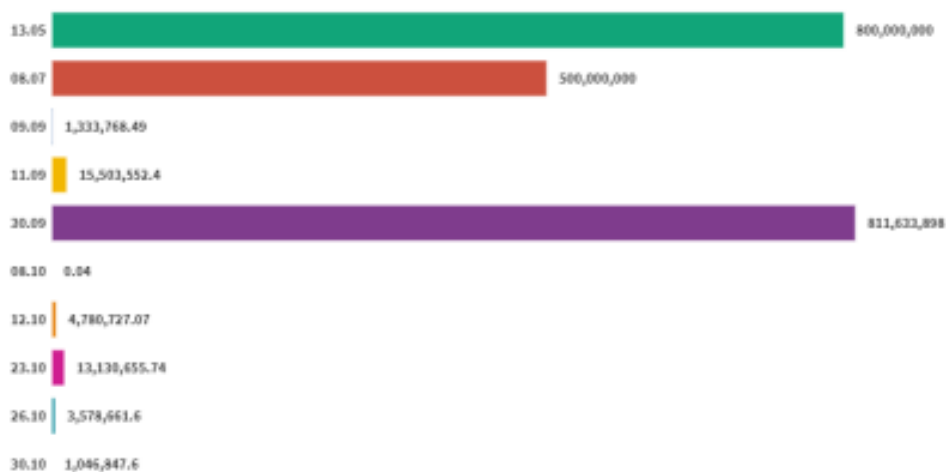
Наразі мостобудівники вже завершують укладання асфальту та облаштування придорожньої території.

Тобто компанія генерального підрядника не вкладається в терміни і зазначати, що вже готово 40% - оманливо.

Як зазначалося у другому факті, то на цей рік на будівництво автотранспортної магістралі через р. Дніпро в м. Запоріжжі (автомобільна дорога загального користування державного значення Н-08 Бориспіль - Дніпро - Запоріжжя (через м. Кременчук) - Маріуполь «Під'їзд до о. Хортиця (автотранспортна магістраль через р. Дніпро у м. Запоріжжі)» виділено 2,76 млрд

грн. Нами не знайдено жодного підтвердження цієї інформації, однак було виявлено декілька транзакцій на рахунок компанії «ONUR TAANHUT TASIMACILIK İNSAAT TİCARET VE SANAYİ ANONİM ŞİRKETİ(ОНУР ТААХХУТ ТАШИМАДЖИЛИК ІНШААТ ТІДЖАРЕТ ВЕ САНАЇ АНОНІМ ШІРКЕТІ)» на Єдиному веб-порталі використання публічних коштів – Spending. (З часом зникають деякі транзакції, тому на сайті ви можете побачити не всі). Станом на 28.11.2020 сума всіх транзакцій (від 13.05.2020 по 30.10.2020) становить 2,1 млрд грн, що суперечить всім офіційним порталам, які зазначали, що кошти сумою 2,76 млрд грн вже виділені.

Графік транзакцій САД у Запорізькій області за 2020 рік
spending.gov.ua

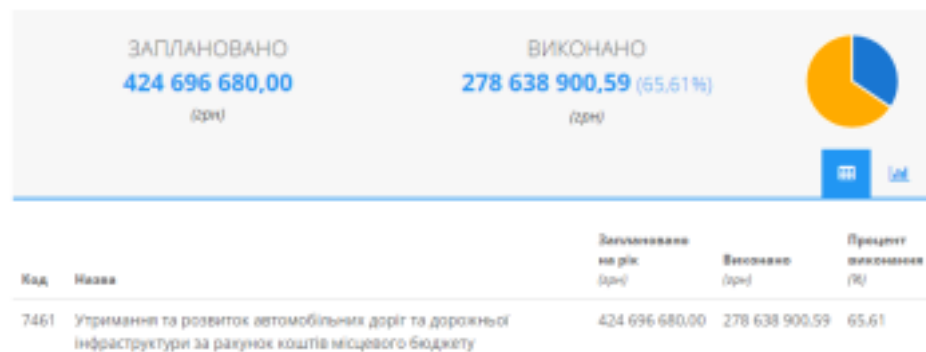
П'ятий факт: У матеріалі Укрінформу зазначені слова керівника САД у Запорізькій області Андрія Івко, що на 2020 рік фінансування Запорізької області складає 3,4 млрд грн, з яких – 1,5 млрд грн – на міст.

Вердикт: неправда

Докази та аргументи: Згідно з документом Про бюджет міста на 2020 рік у розділі «Розподіл витрат бюджету на реалізацію місцевих/регіональних програм у 2020 році» за кодом 7461 «Утримання та розвиток автомобільних доріг та

дорожньої інфраструктури за рахунок коштів місцевого бюджету» можна побачити, що виділено – 511 млн грн; ніде не зазначено, що ці гроші саме на будівництво мосту. За кодом 7441 «Утримання та розвиток мостів/шляхопроводів» не було ніякого розподілу. Також на офіційному сайті бюджету міста Запоріжжя можна знайти суму 424 млн грн за кодом 7461, що не збігається з вище зазначеним.

1417461	7461	0456	Утримання та розвиток автомобільних доріг та дорожньої інфраструктури за рахунок коштів місцевого бюджету	Програма розвитку інфраструктури та комплексного благоустрою міста Запоріжжя на 2020-2022 роки	рішення міської ради від 18.12.2019 №	511 017 404	347 821 907	163 185 497	163 185 497
---------	------	------	---	--	---------------------------------------	-------------	-------------	-------------	-------------

Також у додатках до рішення від 12.12.20 прописаний код 7462 «Утримання та розвиток автомобільних доріг та дорожньої інфраструктури за рахунок субвенції з державного бюджету», де зазначена сума у 899 млн грн.

3517462	7462	0456	Утримання та розвиток автомобільних доріг та дорожньої інфраструктури за рахунок субвенції з державного бюджету	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	899 225 800,00
---------	------	------	---	------	------	------	------	------	----------------

Конкретно на будівництво мосту коштів на суму 1,5 млрд грн надано не було. Навіть якщо скласти всі вищезазначені суми на «Утримання та розвиток автомобільних доріг та дорожньої інфраструктури», то отримаємо – 1,8 млрд грн. Це також суперечить словам Андрія Івко; в будь-якому випадку – маніпуляція із цифрами.

Неповні дані, відсутність звітності у відкритому доступі, твердження на офіційних порталах дозволяють визначити: наведені тези є маніпулятивними або неправдивими. Немає точної інформації щодо розподіленого і наданого фінансування саме на будівництво мосту за кошти державного і місцевого бюджетів, оскільки документація тільки за кодом 7461 про «Утримання і розвиток автомобільних доріг та дорожньої інфраструктури». Кошти за транзакціями САД у Запорізькій області на рахунок компанії «ОНУР» на будівництво мосту були надані не в повному обсязі – 2,1 млрд із 2,7 млрд грн обіцяних. Велике будівництво автотранспортної магістралі через р. Дніпро в м. Запоріжжі відхиляється від календарного графіку виконаних робіт, а заплановані на серпень–листопад 2020 року роботи не завершені. Тому заяви Президента Володимира Зеленського і голови Запорізької ОДА Віталія Боговіна щодо обсягів і завершення будівництва є відповідно неправдивою і маніпулятивною.

КОШТИ НА УТРИМАННЯ ТА РОЗВИТОК АВТОМОБІЛЬНИХ ДОРІГ ТА ДОРОЖНЬОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

899 МЛН

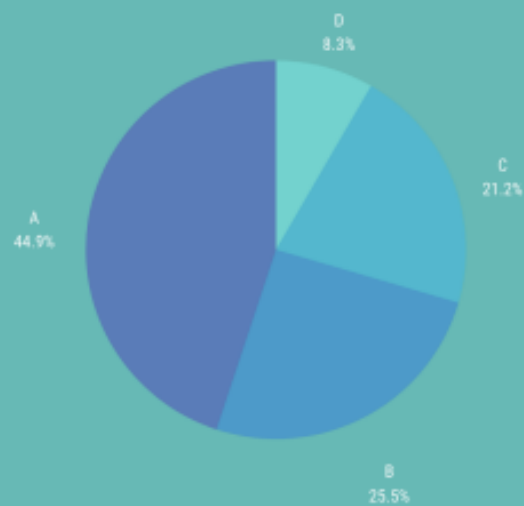
511 МЛН

424 МЛН

16,7 ТИС

A - субвенція державного бюджету

B - кошти місцевого бюджету

C - кошти місцевого бюджету

D - державний бюджет

ВИСНОВКИ

«Проект «Використання даних у боротьбі проти маніпуляцій та дезінформації», що здійснює чеська громадська організація Асоціація з міжнародних питань (АМО) у співпраці з «Інтерньюз-Україна» та texty.org.ua у 2020 – 2021 роках. Головна мета проекту – покращити підготовку майбутніх регіональних журналістів через поліпшення можливостей викладачів регіональних факультетів журналістики у сфері роботи із первинними даними та їх використанням у журналістській практиці, та посилення знань про фактчекінг як засіб боротьби проти пропаганди» [21].

Саме для цього проекту на конкурсних засадах автором було створено фактчек-матеріали, що представлені вище. Кожен з цих текстів був оприлюднений на сайті проекту і здобув призові місця.

Оскільки цільовою аудиторією проекту є зокрема й викладачі кафедр і факультетів журналістики та їхні студенти, відповідно авторська добірка може використовуватися як приклад на заняттях з розслідувальної журналістики. Матеріали можуть слугувати як один з розглянутих розділів у дисципліні «Журналістські жанри», так і стати базою для підготовки та реалізації нових дисциплін присвячених безпосередньо жанру фактчек. До того ж тексти можуть бути використані в програмі тренінгів, семінарів тощо; також стати у пригоді для створення наукових робіт.

Написання таких матеріалів – це, зазвичай, робота з джерелами, архівами тощо. Також корисними для цього жанру є різні програми, що допомагають створювати авторську ілюстрацію або інфографіку. Світлини зроблені власноруч є перевагою. Саме такими методами послуговувався автор при розробці матеріалів.

Основними джерелами аргументів є: YOUCONTROL, opendatabot, Dozorro, Prozorro тощо. Сайти, що є офіційними, наприклад, Кабінет Міністрів України

або Міністерство молоді та спорту України; відмінною рисою таких сайтів є скорочення «gov» у кінці адресного рядка.

Для створення ілюстрацій чи діаграм автор використовував: Datawrapper, Flourish, Tableau, Canva, Adobe Photoshop, Adobe Illustrator.

Автор у своїх текстах використовував широку доказову базу, користувався вищезгаданими сайтами і програмами, крім головної тези досліджував і суміжні, вивчав офіційні документи і розпорядження.

Розширити і зробити більш глибинними такі тексти можна за допомогою коментарів експертів та/або свідків, створити анімовану ілюстрацію/діаграму, розробити серію матеріалів на одну тему, вивчаючи різні аспекти.